

Opis źródła:

Dokument króla Jana III Sobieskiego, w którym władca nadaje Żydom prawo do osiedlania się w podlaskim miasteczku Łosice. Król wyraził również zgodę na założenie gminy żydowskiej. Dokument został wystawiony w Warszawie 30 maja 1690 r. na prośbę Żydów. W akcie opisano kwestie sądownicze i relacje pomiędzy Żydami a urzędem miejskim. Monarcha poprzez dokument informuje ówczesnego starostę łosickiego Anatazego Miączyńskiego, żeby pozwolił Żydom na wolne osiedlanie się i swobodę handlową.

Miejsce wydania:

Przywileje królewskiego miasta Łosic 1505-1779, wyd. A. Buczyło, J. Zawadzki, Ciechanowiec-Warszawa 2018, s. 71.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Brak oryginału.

Kopia: Archiwum Diecezjalne w Siedlcach, sygn. D168, k. 34v.

Tekst źródła:

Jan Trzeci z Bożej łaski król polski, wielki książę litewski, ruski, pruski, mazowiecki, żmudzki, kijowski, wołyński, podolski, podlaski, inflancki, smoleński, siewierski i czernichowski. Oznajmujemy tym listem naszym wszem i wobec i każdemu z osobna komu wiedzieć należy, chcąc, aby w miasteczku naszym Łosicach ludu pospolitego większa osiadłość była, do supliki niewiernych Żydów łaskawie się skłoniwszy, pozwalamy onym, aby w tymże miasteczku naszym osiadli, i budowali się, na gruntach onym wydzielonych, dając im tę wolność, aby szkołę i okopisko swoje w tymże miasteczku mieli, i innych wolności, których synagogi żydowskie w innych miastach i miasteczkach naszych zażywają, także oni szczyć się towarami wszelkiemi handlowali, bez przeszkody mieszczan i urzędu tameczego mie[j]skiego, do którego jurysdykcji Żydzi nie będą należeli, i do innych powinności i ciężarów mie[j]skich nie mają być pociągani, lecz urodzony starosta nasz łosicki *pro tempore* będący, a w nie byciu tego podstarości, Żydów we wszelkich sprawach z mieszczanami zachodzących sądzić będzie. *Appelatione* [apelację] jednak do sądu naszego zadwornego *salva manete* [pozostawiając nietkniętego]. Co do wiadomości urodzonego Anatazego Miączyńskiego podskarbiego nadwornego koronnego, łuckiego, krzepickiego, łosickiego starosty naszego jako też i urzędu mie[j]skiego tego miasteczka przywodząc mieć chcemy, aby Żydom do Łosic przychodzącym mieszkania nie bronili, budować się na placach wymierzonych

lub kupionych onym pozwalali, i w handlach, szynkach i wszelakich wolności zażywać. Którmi się Żydzi, wedle praw i konstytucyi koronnych szczyć zwykli, żadnej przeszkody nie czynili dla łaski naszej. Dla co dla lepszej wiary przy podpisie ręki naszej pieczęć koronna przyciśniona. Dan w Warszawie dnia 30 miesiąca maja Roku Pańskiego 1690, panowania naszego 15 [...].

Słowniczek pojęć:

Jan III Sobieski – król polski i wielki książę litewski w latach 1674-1696.

Suplika – prośba.

Szkoła – synagoga, bożnica żydowska

Okopisko – cmentarz żydowski

Synagoga żydowska – w tym przypadku: kahał, gmina żydowska.

Jurysdykcja – jurysdykcja. W tym przypadku: podleganie pod sąd i urząd miejski.

Starosta – zarządca danych dóbr królewskich (starosta łosicki = zarządca dóbr łosickich).

Podstarości – zastępca starosty.

Sąd zadworny – sąd królewski, zwany też asesorskim. Sąd działający bez udziału króla, zaś wyroki mogli wydawać różni urzędnicy: kanclerz, podkanclerzy czy referendarze. Sąd rozstrzygał spory, gdzie stroną pozwaną było miasto rządzące się prawem niemieckim lub mieszczanin z niech pochodzący.

Atanazy Miączyński – wojewoda wołyński (1713-1723), podskarbi nadworny koronny (1688-1713) i starosta łosicki (1688-1723).

Pytania do źródła

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i średniej (zakres podstawowy):

1. Jaki, według króla Jana III Sobieskiego, był cel umożliwienia Żydom osiedlenia się w Łosicach?
2. Czy Żydzi podlegali prawu miejskiemu?
3. Czy, według dokumentu, istniały jakieś ograniczenia dla Żydów chcących osiedlić się w Łosicach?
4. Treść dokumentu sugeruje, że Żydzi zajmowali się jednym sektorem gospodarki. Którym?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania do poziomu podstawowego, a ponadto:

1. Jakie niezbędne elementy istnienia gminy żydowskiej pozwolono stworzyć w Łosicach?

2.Kto miał rozsądzać sprawy między Żydami a mieszczanami?

Wskazówki:

By powołać gminę żydowską należało spełnić kilka podstawowych warunków. Gmina musiała liczyć przynajmniej 10 dorosłych mężczyzn. Należało również stworzyć synagogę, cmentarz żydowski, szkołę talmudyczną i mykwę.

Literatura pomocnicza:

Alexandrowicz S., *Zarys dziejów Łosic (XIII-XVIII w.)*, [w:] Alexandrowicz S., *Studia z dziejów miasteczek Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Toruń 2011, s. 329-352

Chryć G., *Żydzi w Łosicach XVII-XIX w.*, [w:] *Mozaika Ziemi Łosickiej – religia, kultura, polityka*, red. A. Indraszczyk, Warszawa-Łosice 2005, s. 145-161

Najważniejsze cezury:

Dnia 30 maja 1690 r. król Jan III Sobieski wydał niniejszy dokument.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Michał Sierba